VÝCHOVA K PROSOCIÁLNÍMU CHOVÁNÍ PROSTŘEDNICTVÍM AKTIVITY ŠKOLNÍ SNĚM

PROSOCIAL BEHAVIOR EDUCATION THROUGH SCHOOL PARLIAMENT ACTIVITIES

Michaela Pachelová[1]

[1] Katedra preprimární a primární pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova v Praze (ČESKÁ REPUBLIKA)

Abstrakt

Některé výzkumy ukazují na nízký zájem učitelů o výchovu k prosociálnímu chování na českých školách. Cílem textu je popsat školní strategie výchovy k prosociálnímu chování prostřednictvím aktivity školní sněm na vybrané škole. K naplnění tohoto cíle byla zvolená výzkumná strategie deskriptivní případové studie. Metodami sběru dat byly zvoleny polostrukturované rozhovory s učiteli a pozorování. Z výsledků je zřejmé, že aktivita přináší příležitosti k rozvoji prosociálního chování a podle názorů učitelů rozvíjí schopnost empaticky naslouchat a vyjadřovat své názory. Silná stránka sledované aktivity byla v respektující komunikaci mezi žáky a učiteli, v podávání zpětné vazby žákům popisným jazykem, využívání vrstevnického učení a skupinové dynamiky.

Klíčová slova: *prosociální výchova, respektující komunikace, školní sněm*

Abstract

Some research shows a low interest of teachers in education for prosocial behavior in Czech schools.The aim of the text is to describe school strategies of education for prosocial behavior through the activity of the school parliament. To fulfill this goal, a research strategy of a descriptive case study was chosen. Observations and semi-structured interviews with teachers were chosen as data collection methods. It is clear from the results that the activity brings opportunities for the development of prosocial behavior and, according to teachers, develops the ability to listen empathetically and express their opinions. The strength of the monitored activity was in respecting communication between pupils and teachers, in providing feedback to pupils in descriptive language, the use of peer learning and group dynamics.

Keywords: *prosocial education, respectful communication, school parliament*

1 Úvod

Výchova k prosociálnímu chování se realizuje především ve vzdělávacím oboru Etická výchova. Její program je tvořen tématem lidské důstojnosti, sebeúcty, pozitivního hodnocení chování druhých lidí, komunikace, interpersonální a sociální empatie nebo asertivity (Roche, 1992). Společná setkávání nabízí prostor pro diskuzi, naslouchání a vytváření pravidel (Brett at al., 2012). Tyto sdílené hodnoty vedou k respektující komunikaci v rámci školní komunity, která se schází jednou týdně na dvě vyučovací hodiny.

2 Teorie

Sociometrické výzkumy o aspektech prosociálního chování ukazují, že výuka prosociálního chování přispívá k soudržnosti třídy (Brestovanský at al., 2015). Prosociální chování je modelováno vzorem učitele. Goodman (1997) poukazuje na přirozenou efektivnost učení prosociálního chování nápodobou chování učitele. Čím je učitel k žákům více naslouchající a otevřenější, tím prosociálnější jsou i jeho žáci mezi sebou. Aby učitel realizoval výchovné cíle, je nutné, aby stanovil kritéria hodnocení prosociálního chování mezi žáky. Promyšlenost těchto cílů a kritérií hodnocení pomáhá naplánovat výchovu tak, aby bylo cílů dosaženo (Laufková, 2017). Výuka prosociálního chování může být podpořena i dynamikou školní skupiny.

3 Metodologie výzkumu

Kvalitativní výzkum případové explorační studie s jednou jednotkou analýzy zařazuje přímé pozorování a polostrukturované rozhovory se 4 učiteli. Bylo popsáno:

a. jaké jsou školní strategie k výchově prosociálního chování prostřednictvím aktivity školní sněm,
b. které dovednosti žáků rozvíjí aktivita školní sněm,
c. jaká je podpora učitelů pro žákovo učení při aktivitě školní sněm.

Finální kódovací schéma hodnotí výukové události v kategoriích:

- množství příležitostí pro žákovo učení,
- kvalita adaptace projektovaného kurikula vzhledem k cílům a vzdělávacím potřebám žáků,
- kvalitita podpory pro žákovo učení ze strany učitelů,
- vhodnost podpory učení formou aktivity školní sněm.

Audiozáznamy rozhovorů byly po transkripci podrobeny segmentaci a analýze prostřednictvím programu MAXQDA.

4 Výsledky

Učitelé strategicky směřují k společnému řešení problémových situací z reálného života prostřednictvím popisného komentování situací a následných diskuzí. Vzájemnou komunikaci usnadňují návyky prosociální komunikace získané v třídním kolektivu, kam patří i vytváření školních pravidel. Učitelé se s žáky domluvili na postupce řešení problémů. Dochází k průběžnému následnému monitorování situace a případné evaluaci řešení. Analýza rozhovorů s učiteli identifikuje přínos vyučovací aktivity pro žáky i učitele. Učitelé jsou přesvědčení, že aktivita je vhodným nástrojem k rozvíjení dovedností utvářet dohody a respektovat rozhodnutí druhých. Sněm je prostor, kdy učitelé vědomě podporují sebehodnocení, vrstevnické učení a upevnění sociálních vztahů. Vhodnost začleňované aktivity je potvrzena i názory učitelů, kteří vyjadřují přínos i pro ně samé. Sněm jim pomáhá vnímat školu jako celek a nahlížet souvislosti mezi jednotlivými událostmi.

5 Závěry a diskuse

Aktivita přináší bohaté příležitosti k rozvoji prosociálního chování, které jsou cíleně plánované na rozvoj empatie žáků a dovednosti komunikovat své názory. Respektující vztahy mezi žáky a učiteli a aktivní začleňování příležitostí pro vrstevnického učení vede k pozitivnímu vývoji skupinové dynamiky. Kvalita adaptace programu je podpořená kontinuální evaluací vzhledem k potřebám žáků. Výuka prosociálního chování musí být podpořena ze strany vedení školy. Bez této podpory je zřejmě zkušenost nepřenositelná pro další školní komunity.

Dalšími překážkami přenosu do jiného prostředí může být časová náročnost přípravy aktivity a její realizace a požadavky na osobní iniciativnost učitelů. Proces implementace může zdržet absence mentoringu učitelů. Implementace programu je v rámci komplexnosti podmíněna zainteresovaností všech pedagogických pracovníků a dlouhodobou evaluací programu pro podmínky dané školy.

6 Literatura

Brestovanský, M., Sádovská, A., Podmanický, I., & Kusý, P. (2015). *Charakteristiky hodnotenia a sebahodnotenia prosociálneho správania u žiakov piatych a šiestych ročníkov vybraných základných škôl.* Studia Paedagogica (20)1, p. 67–83.

Brett P., Mompoint-Galliardová, P., & Salemová, M. H. (2012). *Jak mohou všichni učitelé podpořit výchovu k občanství a lidským právům.* Brno: Masarykova univerzita.

Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, Vol. 38, No. 5, pp. 581–586.

Laufková, V. (2017). Formativní hodnocení v praxi základní školy. *Pedagogika*, *67*(2), 104–124. DOI: 10.14712/23362189.2017.000

Roche, R. (1992). *Etická výchova.* Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana.